

Na pragu muzeja

BIT ĆE TO PROSTOR ŽIVOG SRETANJA S MARITIMNOM KULTUROM, UČENJA
I ZNANSTVENIH ISTRAŽIVANJA I INTENZIVNE KOMUNIKACIJE SA SVIM
NJENIM ŽIVIM PROTAGONISTIMA KOJIH JE SVAKIM DANOM SVE MANJE

Napisao: Nikola Bašić

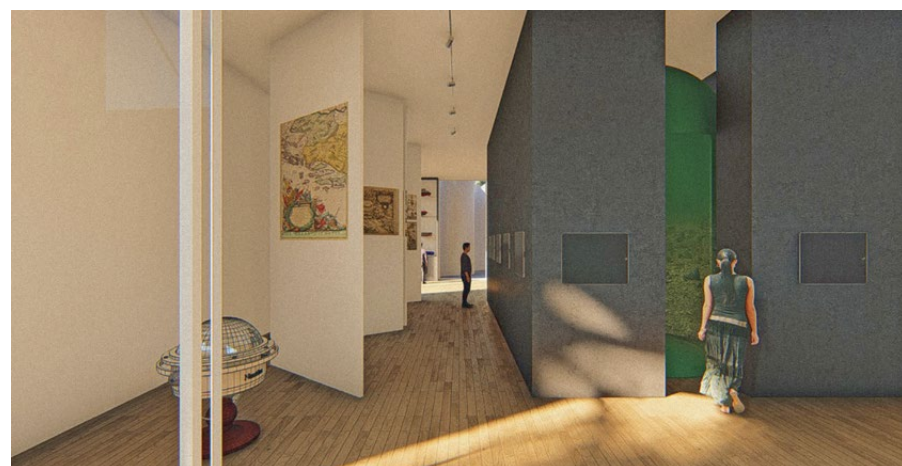
30

Muzej hrvatske maritimne kulture neće čuvati samo fizičke artefakte, već i ono čemu se u Hrvatskoj gotovo nitko osim lokalnih aktivističkih i zavičajnih inicijativa ne posvećuje – nematerijalnu maritimnu baštinu u Hrvata.

Potpisavši sporazum o osnivanju Muzeja u listopadu prošle godine, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Sveučilište u Zadru, Zadarska županija i Grad Zadar učinili su ključan korak u njegovoj realizaciji. Tom važnom činu prethodile su godine priprema u kojima sam imao čast i potrebu sudjelovati. Uključivale su promišljanje svrhe i sadržaja budućeg muzeja, arhitektonskih idejnih rješenja zgrade muzeja, perivoja u kojem se nalazi i pripadajuće lučice na zadarskoj Brodarici. Kako sam bio jedan od pokretača ovoga projekta, raduje me što ga mogu predstaviti čitateljima *Mora* s čijim uredništvom dijelim mnogo zajedničkoga kad je riječ o kulturi življenja na moru, plovidbi te primorskom i otočnom arealu.

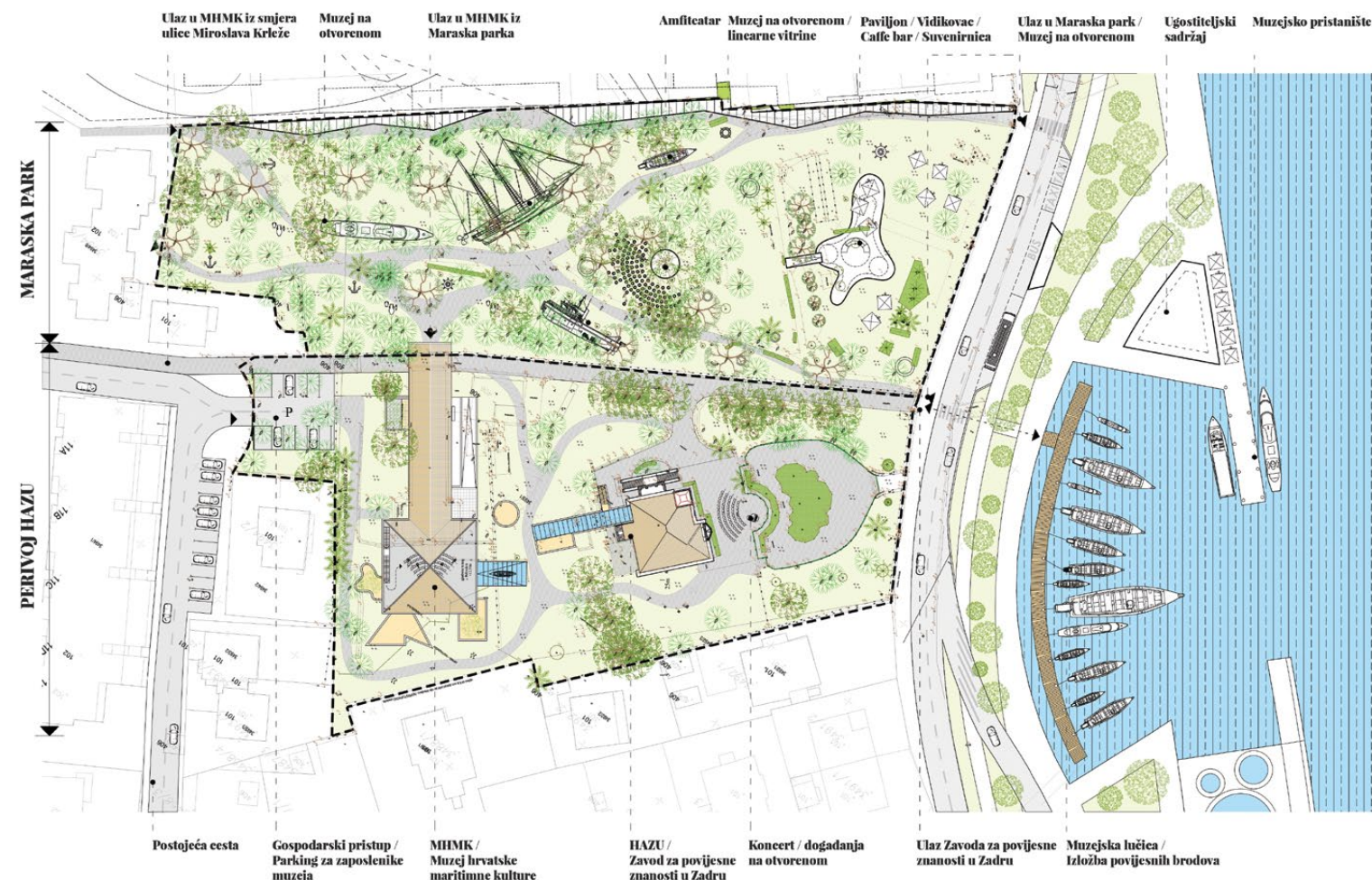
Muzej na otvorenom s izlošcima u perivoju; predvorje u negdašnjoj restauratorskoj radionici; stalni postav

Krajnji je trenutak da se u hrvatskome znanstveno-muzeološkom korpusu oblikuje stožerno mjesto u kojem će se čuvati, proučavati i promicati hrvatska maritimna kultura, kako ona pomorska i ribarska, tako i ona najmlađa – marikulturalna u kojoj smo sve donedavno prednjačili u svijetu. To je mjesto potrebno i zbog toga što u Hrvatskoj ne postoji središte u kojem bi se sustavno vrednovala i proučavala maritimna baština. Premda postojeći muzeji ili zbirke fragmentarno dotiču pojedine segmente maritimnog nasljeđa, najčešće ostaju u nostalgичno-zavičajnim okvirima. Stoga će novi, integralni nacionalni muzej za maritimnu baštinu i maritimnu kulturu nositi ime Muzej hrvatske maritimne kulture u Zadru. Djelovat će u postojećim, rekonstruiranim i novoizgrađenim prostorima današnjeg Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Ovim projektom htjeli bismo da se „mrtvi kapitali“ naše krovne znanstvene i umjetničke ustanove, Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, stave u funkciju živih projekata. HAZU u Zadru djeluje u prostoru vile Dirce koja udomljuje Zavod za povijesne znanosti. U suterenu te kuće nalazi se pomorska zbirka o kojoj se malo zna, iako ona predstavlja značajnu zbirku artefakata i dokumenata koji govore o maritimnoj kulturi Zadra i regije.

EKSPONATI I U PERIVOJU I LUČICI

Okrružena zelenilom, ta je kuća u središtu prekrasnog perivoja površine 7000 kvadratnih metara. Njemu se ovim projektom pridružuje jednako velik zapušten gradski park. Oni će se sjediniti u tematski perivoj koji bi predstavljao muzej na otvorenom. U litoralnom prostoru grada pridodala bi mu se i lučica za vez muzejskih eksponata. Muzej će se useliti u slobodne prostore postojeće vile kojima će se nakon rekonstrukcije pridodati novi, te utilitarne građevine sagrađene po oslobođenju Zadra. Namijenjena je isprva bila potrebama negdašnjih vojnih oficira, potom je služila kao radionica i podružnica Konzervatorskog zavoda Hrvatske, no na kraju je napuštena. Njezinom bi se rekonstrukcijom dobila značajna nova akvizicija, u smislu prostornog proširenja u zatvorenom, te bi zaokružila cijeli program muzejskog prostora. Očuvanje tradicije i svijest o prostoru te potreba za modernim pristupom njegovoj zaštiti uvijek su u sprezi. Mnogi naši prostori koje doživljavamo kao primarnu prirodu, ponekad čak i djevičansku, vrlo su rijetko ostali ili zadržali to svojstvo do danas. Ti hrvatski prostori su i kulturni krajolici, mjesta u kojima su se sretno susreli priroda i čovjek kako bi u uzajamnom djelovanju stvorili vrijednosti po kojima smo danas poznati u svijetu. Tim se vrijednostima najznačajnije oblikuje naš nacionalni, državni i kulturni identitet. Velikim dijelom, kako na obali tako i na otocima, one su oblikovane ljudskim aktivnostima povezanim s maritimnim djelatnostima. Dolazile

Ovako je urbanistički određen čitav kompleks budućeg muzeja

su od mora i s morem su se dalje, u tom suodnosu čovjeka i prirode, razvijale u autentičnu kulturu. A tu smo kulturu, nažalost, zanemarili – nekad čak i prezreli, jer nas je podsjećala ili nas podsjeća na naše siromaštvo. Često se sjetim anegdote koju mi je ispričao moj dragi prijatelj prof. Vladimir Skračić. U svojim je brojnim ditama po otocima, tragajući za toponomastičkim fenomenima, susreo u jednom otočkom portu čovjeka koji mu je, komentirajući stanje na otoku i sudbinu tog prostora, rekao: „Moj sinko, ova država se guzicom okrenula moru.“ Jedan od motiva mog zdušnog zalaganja za realizaciju ovog projekta stoga je i taj da se ta stražnjica konačno okrene u nekom drugom smjeru kako bismo se licem približili moru i pomirili se s njime kao našom sudbinom, našom poviješću i kulturom. Muzej hrvatske maritimne kulture ne podrazumijevamo kao sadržaj institucionalne muzejske osobnosti, već prostor živog sretanja s tom kulturom. Bit će to prostor učenja o kulturi u sklopu različitih edukativnih programa, ali i unutar znanosti koja bi u njemu mogla naći mnoge poticaje predvođen suosnivačem muzeja – Sveučilištem u Zadru. Sveučilište kao partner snaga je koja će projektu dati ljudske i znanstvene resurse. Budući da je Zadarsko sveučilište dobrim dijelom humanistički određeno te poznato po

svojoj snažnoj vezi sa zajednicom, novi bi sveučilišni programi mogli imati vrlo intenzivnu komunikaciju sa svojim otočkim i obalnim arealom, sa svim živim protagonistima te kulture kojih je svakim danom sve manje. Na taj način bi se u toj ustanovi sačuvala sva njihova znanja i umijeća koja, kao oblik krhke baštine nematerijalne kulture, najlakše nestaju.

PROUČAVATI, ČUVATI I AFIRMMIRATI

Uključivalo bi se mnogo živih i djelatnih programa koji bi stvarali mreže čvornih mjesta duž naše obale i otoka, i to s namjerom da se nove i postojeće zbirke, sva ta žarišta čuvanja maritimne kulture, povežu u sustav. Bila bi to mreža sposobna međusobno komunicirati i u kojoj bi, posjetivši jedno čvorište, svaki posjetitelj na virtualni način mogao pristupiti i drugom čvorištu, a možda potaknut njime krenuti u fizički susret s tim dislociranim točkama. S ambicijom usmjerenom glavnom cilju – proučavanju, čuvanju, afirmaciji i promidžbi hrvatske maritimne kulture koja je presudna za naš jadranski areal. Ona je isto tako značajno utjecala na pomorsku, a poglavito ribarsku kulturu svijeta. Treba znati da su neki od naših ribara transformirali i revolucionirali svojim izumima mnoga ribarska umijeća, potom i čitave ribarske industrije izrasle na maritimnoj kulturi

HRVATSKA MARITIMNA KULTURA PRESUDNO JE UTJECALA I NA POVIJESNO OBLIKOVANJE PROSTORA. I NAŠI SU LJUDI DALI RUKU TE S ONIME ŠTO NAM JE BOG PODARIO STVORILI ZADIVLJUJUĆE VRIJEDNOSTI KOJE NAS OBIJELJEŽAVAJU KAO KULTURU

koju je naša ribarska otočka dijaspora razvila u Australiji i Americi, prije svega u Australiji odakle se ona planetarno plasirala. Nadalje, činjenicu da smo pioniri marikulturalnog uzgoja mnogih ribljih vrsta za koje danas smatramo kako je samo po sebi razumljivo što ih uzgajamo, slabo smo iskoristili. Naime, upravo je uzgoj i osobito prihranjivanje malih primjeraka poput tuna bio naš izum. Mnogi ne znaju da je ribarski uređaj koji nosi ime izumitelja Puratića u cijelom svijetu revolucionirao ribarsku učinkovitost. Ponegdje se imenom tog uređaja čuva uspomena na njegova tvorca. No, zbog naše nebrige i zato što ga nismo znali na vrijeme afirmirati i zaštititi kao dio hrvatske pomorske i nautičke kulture, u mnogim morima svijeta on je nazvan drugim imenom.

Hrvatska maritimna kultura presudno je utjecala i na povijesno oblikovanje prostora. Nisu naši prostori samo bogomdani. I naši su ljudi dali ruku te s onime što nam je Bog podario stvorili zadivljujuće vrijednosti koje nas obilježavaju kao kulturu. Mnoga naša primorska naselja po svom morfološkom obrascu, odnosno po nuždi koja ga je oblikovala, proizašla su iz te bliske i intenzivne veze čovjeka s morem.

NOVA ARHITEKTONSKA VRIJEDNOST

Gledajući u svjetskim okvirima, malo je tako humanih i tako slikovitih mjesta koja na intenzivan i prisnan način ostvaruju takvu simbiotsku vezu s morem. Naime, naše je more prijateljsko, gotovo nježno u odnosu na silovite obale oceana što ljude tjeraju od sebe i u kojima dodir čovjeka i mora postaje teži pa se ne može ostvariti na ovako neposredan način. Već i pogled na sve naše tradicijske lučice, muliče i mandračke svjedoči nam o snazi i intenzitetu te veze.

Muzej hrvatske maritimne baštine bit će i arhitektonski osebujan. U njemu treba zajedno i na pravi način prezentirati sve one pomorske artefakte koje nasljeđujemo, ali i novu gradnju koju ćemo tek dobiti osnivanjem muzeja. Osim same prezentacije, muzej mora postati

živim prostorom dinamičnog procesa edukacije, znanosti i svega onoga što muzej kao otvorena ustanova danas mora biti, stvarajući pritom atraktivan ambijent za mnoge druge vrste kulturnih i društvenih susreta. Sretni smo što se u budućem muzeju susreću arhitektura koju nasljeđujemo, vrijedni prostori koji predstavljaju važan potencijal u cijelom gradu, gotovo i najvrjedniji, na zaobalnom području i na samoj obalnoj liniji.

Sve su to poticajni i snažni prostori koji će biti još jače akcentirani novom izgradnjom koju tamo planiramo, a koju potpisuje mladi kolega Krešimir Damjanović. On je za svoj konceptualni projekt prije nekoliko godina dobio prvu nagradu institucije Shinkenchiku u Japanu, odabran između više od tisuću drugih projekata u konkurenciji. Predložio sam Gradu Zadru, partneru osnivača ovog projekta, da kolegi Damjanoviću povjerimo izradu idejnog rješenja kojim bi se interpretirao naš novi značajni znanstveni, kulturni i umjetnički pothvat koji ima pretenzije predstavljati nacionalnu vrijednost. Naime, neće to biti samo institucija koja će se baviti poviješću, razvojem, čuvanjem i prezentiranjem našeg maritimnog bogatstva, već će predstavljati i mjesto koje će pronositi novu arhitektonsku vrijednost koju arhitektura crpi upravo iz bliskog susreta s maritimnom kulturom.

Danas smo na pragu ostvarenja naše zamisli. Kada imate puno sudionika u projektu, sve postaje malo tromije i sporije. Međutim, ta tromost ne ide uvijek na štetu osnovne zamisli. U početku kada sam dobio placet Akademije da vodim i koncipiram te objedinjujem snage ovoga projekta mislili smo da će to biti još jedan muzej u muzejskom sustavu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti koji obuhvaća mnogo muzeja, galerija i jedinica. Na kraju smo ipak došli do sporazuma četiriju osnivača u kojem se budući Muzej hrvatske maritimne baštine izdiže na razinu novoga pravnog subjekta. Bit će to, dakle, autonomna institucija kojom će se u Hrvatskoj doprinijeti boljem poznavanju, promicanju i vrednovanju naše maritimne kulture. ●

